

Пиер Абелар

THEOLOGIA SUMMI BONI

София, 2022

Преводът е осъществен по изданието
Peter Abaelard,
THEOLOGIA SUMMI BONI
Tractatus de unitate et trinitate divina,
ed. U. Niggli, Hamburg 1988

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не
може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да
било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

© Цочо Бояджиев, превод, 2022
© Георги Каприев, предговор и редакция, 2022
© Издателство „Изток-Запад“, 2022

ISBN 978-619-01-1040-8

ПИЕР АБЕЛАР

THEOLOGIA SUMMI BONI

ТЕОЛОГИЯ НА ВИСШЕТО БЛАГО

*Трактат за божественото единство
и троичност*

Превод от латински
Цочо Бояджиев

Редактор
Георги Каприев

BIBLIOTHECA CHRISTIANA
SERIES NOVA
№ 22

Под общата редакция на
Цочо Бояджиев
Георги Каприев
Калин Янакиев

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор.....	7
<i>Георги Каприв</i>	

Пиер Абелар

ТЕОЛОГИЯ НА ВИСШЕТО БЛАГО

Трактат за божественото
единство и троичност

Въведение	15
ПЪРВА КНИГА.....	17
ВТОРА КНИГА	47
ТРЕТА КНИГА.....	91

ПРЕДГОВОР

„Теология на висшето благо“ е сред главните произведения на Пиер Абелар в периода на неговата творческа зрелост. Книгата е осъдена от синода в Соасон през 1121 г. По това време роденият през 1079 г. „Сократ на галите“ вече има зад гърба си дълга серия събития от всякакъв, но неизменно впечатляващ характер.

На шестнадесетгодишна възраст той напуска родното си Ла Пале в Бретан, близо до Нант, отстъпвайки доброволно от привилегиите си на първороден рицарски наследник, за да се отдаде на „оръжията на логиката“. Учи при някои от най-знаменитите учители на времето, между които Росцелин от Компиен, Гийом от Шампо и Анселм от Лан, редувайки ученичествата си с преподавателска дейност. Авторската му активност датира от 1102 г. Около 1110 г. открива собствена школа на хълма „Св. Женвиева“ в Париж. От 1114 до 1116 г. преподава логика и теология в катедралната школа на парижката катедрала Нотр Дам. Любовната авантюра с неговата тогава седемнадесетгодишна частна ученичка Елоиза и раждането на сина им Астролаб предизвикват гнева на влиятелния в катедралния съвет неин вуйчо Фулбер, който организира брутално нападение срещу Абелар, завършило с неговото кастриране. След разшумяването на скандала двамата влюбени приемат монашеско

пострижение, не нарушавайки духовния и интелектуален контакт помежду си. Абелар встъпва в манастира Сен Дени през 1117 г., малко след което започва пак да учителства – като *philosophus Dei*, имайки за образец Ориген. Тогава започва и най-силният му авторски период, сред чиито първи резултати са „*Dialectica*“, „*Logica Ingredientibus*“, „*Glossae super Porphyrium secundum vocales*“, „*Sic et Non*“, „*Theologia Summi boni*“ – преведеният в този том текст. Тъкмо върху него пада църковното осъждане от страна на синода в Соасон през април 1121 г. Процесът е инициран и разпалван от клириците Алберих от Реймс и Лотулф от Новара, двама негови бивши съученици в школата на Анселм от Лан. Въпреки бранещото го слово на Готфроа, епископа на Шартр, Абелар е осъден, принуден да изгори текста си и карциран в манастира Сен Медар. След ред перипетии публикува през 1132 г. автобиографичната „*Historia calamitatum*“, завръща се в Париж и започва да преподава пак на хълма „Св. Женевиева“ с огромен успех. Под натиск от страна на Бернар от Клерво синодът в Санс през 1140 г. подхваща процес срещу Абелар. Подозренията падат върху неговите книги „*Ethica*“, „*Liber sententiarum*“ и „*Theologia Scholarium*“, третата версия на главния му богословски труд, в немалка степен различаваща се – и тематично, и по патоса си – от „*Теология на висшето благо*“. Той се отправя към Рим, за да апелира пред курията, но е изпреварен от Бернар, чийто почитател папа Иннокентий II оповестява осъждането и разпорежда изгаряне на „еретическите книги“. Абелар, вече тежко болен, заживява като монах в манастира Ключи, радвайки се на добронамереността на Пиер Достопочтени, който успява да ги помири с Бернар. Умира преди 880 години, на 21 април 1142 г., в дъщерния на Ключи манастир Сен Марсел, близо до Шалон-сюр-Сон в Бургундия.

„Сума на висшето благо“ е замислена като атака срещу безогледно заемащите се с теологически теми диалектици, неотчитащи богословската, но и логическата специфика на

проблематиката, като в центъра на критичното му внимание е някогашният му учител Росцелин с неговия действителен или привиден тритеизъм. Книгата е писана в интелектуалната жизнена фаза на Абелар, когато той – по собствените му свидетелства – опитва да се дистанцира от популярното му определяне като „философ“, респ. диалектик, и все повече се концентрира върху „Божията философия“. По ирония на съдбата той е осъден тъкмо като един от тези, които критикува. Заедно с това следва да се види, че част от тезите на Абелар са ако не директно еретични, то по самия рѣб на поносимото от страна на църковното учение.

Читателят не може да не забележи ерудицията, демонстрирана от Абелар, обхващаща почти изцяло знанието, достъпно за учения човек от неговата епоха. Не може да остане незабелязана и спецификата на текста, привлякла в най-голяма степен гнева на заседаващите в Соасон: не толкова съдържателните тези, колкото новият метод. За Абелар богословската истина не е нито „обективно“ налична, нито е дадена само в личния мистически опит, а е достижима като цел на изкусен диалектически процес, основан върху херменевтика на богословските положения, присъща на висшите нива на природната човешка рационалност. Неговата аргументация е насочена не толкова към профилираните богослови, а към възможно най-широкия кръг на грамотните, интелектуално школовани читатели. Това именно дава основание на авторитетни мислители от ХХ в. да го определят като първата голяма интелектуална фигура на модерността.

По достоен за отбелязване начин Пиер Абелар става предмет на най-първите научни изследвания върху средновековната философия в Новото време. През първата половина на ХІХ в. средновековието продължава да е безостатъчно епоха на безпрогледно невежество и патологичен обскурантизъм. Разобличаването на този предразсъдък не е лесна работа – тогава още по-тежка, отколкото днес. Като

се изключи текстът на Амабл Журден от 1819-а върху латинските преводи на Аристотел, в основата на изследванията лягат работите на Виктор Кузен върху Абелар от 1838 и следващите години. Те са продължени с книгите на Шарл дьо Ремюза „Абелар“ от 1845 г. и Жан-Бартеlemi Орео „За схоластичната философия“ от 1850 г., слагаща в центъра на вниманието отново Абелар. Ето как с Абелар се начева развитието на философската медиевистика в света. Знаменателно е, че изследванията по средновековна философия у нас започнаха също с него.

Справедливо е да се отбележи най-напред книгата на Ради Радев „Латинският Аристотел“ (София: Партиздат, 1982), посветена на Абелар и предлагаща като приложения откъси от негови текстове, колкото и компромисна да е тя в научен и идеологически план. Книгата остана без особено силен отзвук. Самият ѝ автор не потърси продължение, нямаше за цел да инициира традиция. Големият пробив бе осъществен от един друг том: първия в българската философска култура, представящ цялостно няколко основни текста на меридавен средновековен философ. Става дума за „Пиер Абелар. Избрани съчинения“ (София: Наука и изкуство, 1986). За предговор той има студията на Цочо Бояджиев „Хомо виатор“, значима и досега. Публикувани са Абеларовите текстове „История на Абеларовите нещастия“ (прев. Цочо Бояджиев), „Теология за схолярите“ (прев. Петя Стоянова и Цочо Бояджиев), „Глоси на магистър Пиер Абелар към Порфирий“ (прев. Милко Цветанов), „Етика или познай себе си“ (прев. Зорка Попова и Цочо Бояджиев). Редактор на всички преводи е Анна Николова. Исторически доказуемо е, че този том е първият официален документ на Българската школа по философска медиевистика, тогава вече формираща се около и от Цочо Бояджиев. През 2005 г. Кристин Латиф публикува в свитък XI на „Архив за средновековна философия и култура“ своя превод на пролога към Абеларовата „Да и Не“ – текста, основоположен за

историческите развития на философската и литературната херменевтика до ден днешен. Сега, през 2022 г., Цочо Бояджиев продължава този достоен ред със своя превод на съществената и контроверзна „Теология на висшето благо“. Позволявам си да го гледам като знаково събитие в българската научна култура.

Георги Каприв